

אתת מול אתת

מבט שונה לגמרי על הסכסוך הישראלי - פלסטיני

★ הערבים האמינו שהיהודים נשתלו בארץ על-ידי האימפריאליזם המערבי, כמכשיר לדיכוי העולם הערבי. היהודים האמינו כי התנגדות הערבים למיפעל הציוני נובעת מן האופי הרצחני של הערבים.

★ עלינו להכיר בכך שההתבססות הציונית בארץ, על כל צדדיה המלהיבים, היתה מלווה בגרימת עוול משווע לעם הפלסטיני.

★ התפקיד הראשון של מחנה-שלום ישראלי חדש הוא להשתחרר ממיתוסים כוזבים... חובה להקשיב לעם האחר ולהבין את הצד שלו בסכסוך ההיסטורי.

בגובה העיניים

- 1 העימות האלים, שפרץ באוקטובר 2000 וזכה בכינוי **"אינתיפאדת אל-אקצה"**, אינו אלא שלב נוסף בסכסוך היסטורי שהחל עם הקמת התנועה הציונית בסוף המאה ה-19.
- 2 דור חמישי של ישראלים ופלסטינים כבר נולד לתוך הסכסוך הזה. **כל עולמו הרוחני** והמעשי של דור זה עוצב על-ידי הסכסוך, השולט בכל מערכות חייו.
- 3 במהלך הסכסוך הארוך הצטבר בשני הצדדים משקע אדיר של **מיתוסים**, סילופים היסטוריים, תפיסות תעמולתיות ודעות קדומות, שהם פרי השבאות והפחדים המתלווים לכל מלחמה.
- 4 התנהגות כל אחד משני הצדדים לסכסוך מעוצבת על-ידי הסיפור (באראטיב) ההיסטורי שלו, הצורה שבה הוא רואה את קורות הסכסוך ב-120 השנים האחרונות. הגרסה ההיסטורית הציונית והגרסה ההיסטורית הפלסטינית סותרות זו את זו **סתירה מוחלטת**, הן בשלמותן, הן בכל פרט ופרט.
- 5 מתחילת הסכסוך ועד עצם היום הזה, פעלה ההנהגה

הציונית/הישראלית מתוך **התעלמות גמורה** מהסיפור הלאומי הפלסטיני. גם כשהיה לה רצון טוב להגיע לפתרון, בדונו מאמציה לכישלון בגלל אי-הבנתה את המאווים הלאומיים, הטרואמות, הפחדים והתקוות של העם הפלסטיני. דבר דומה קרה גם בצד השני, אף שאין סימטריה בין שני הצדדים.

6 יישוב סכסוך היסטורי כה ממושך אפשרי רק אם כל צד מסוגל להבין את עולמו הרוחני-מדיני של **הצד האחר** ומוכן לדבר אתו כשווה אל שווה, **"בגובה העיניים"**. יחס של זלזול, גישה כוחנית, אטימות רגשית, התנשאות ובורות, מונעים מראש פתרון מוסכם.

7 ממשלות ישראליות **"שמאליות"**, שעוררו מדי פעם תקוות רבות, לקו בכל התכונות האלה לא פחות מממשלות **"ימניות"**, ומכאן הפער העצום בין ההבטחה שבהקמתן והתוצאות הרות-האסון של מעשיהן. (לדוגמה: תקופת כהונתו של אהוד ברק).

8 חלק גדול **ממחנה-השלום הישן** (הקורא לעצמו גם **"השמאל הציוני"** או **"המחנה השפוי"**), כמו **"שלום עכשיו"**, לוקה גם הוא בחלק מתכונות אלה, ולכן התמוטט בכל עת משבר.

9 משום כך, התפקיד הראשון של מחנה-שלום ישראלי חדש הוא להשתחרר ממיתוסים כוזבים ולהיגמל **מהראייה**

החד-צדדית של הסכסוך.

10 אין פירוש הדבר שיש לשלול אוטומטית את הסיפור הישראלי ולקבל ללא-ערעור את הסיפור הפלסטיני, ולהפך. ואולם, חובה היא להקשיב לעם האחר בראש פתוח ולהבין את הצד שלו בסכסוך ההיסטורי, על מנת לבנות גשר בין **שני הסיפורים הלאומיים** ולאחדם לסיפור משותף.

11 כל דרך אחרת תביא להמשך הסכסוך **עד אין קץ**, כשתקופות של **רביעה שטחית** והתקרבות מדומה נקטעות שוב ושוב על-ידי התפרצויות של מעשי-איבה אלימים בין שני העמים בארץ ובין ישראל והעולם הערבי. נוכח ריבוי הנשק להשמדה המונית במרחב, עלולים סיבובי-מלחמה נוספים להביא לחורבן כל הצדדים.

מקור הסיכסוך

12 במרכז הסכסוך הזה עומד עכשיו העימות בין הלאום הישראלי-יהודי לבין הלאום הפלסטיני-ערבי. במהותו זהו **סכסוך לאומי**, אך שיש לו השלכות דתיות, חברתיות ואחרות.

13 התנועה הציונית הייתה, ביסודה, תגובה יהודית על התעוררות **התנועות הלאומיות** האירופיות, שכולן היו אנטישמיות, מי פחות ומי יותר. מאחר שהיהודים נפלטו

מאומות אירופה, החליטו חלק מהיהודים לכונן את עצמם **כאומה נפרדת**, על פי הדגם האירופי החדש, ולכונן מדינה לאומית משלהם, שבה יוכלו לקחת את גורלם בידיהם.

14 מתוך מניעים מסורתיים ודתיים, פנתה התנועה הציונית לעבר ארץ-ישראל (פלסטין) והחליטה להקים את מדינת-היהודים בארץ זו. סיסמתה הייתה **"ארץ ללא עם לעם ללא ארץ"**. סיסמה זו נבעה לא רק מאי-ידיעה, אלא גם מן היהירות הכללית ששררה באותם ימים באירופה כלפי עמים לא-אירופיים.

15 **פלסטין לא הייתה ריקה** - לא בסוף המאה ה-19 ולא בכל תקופה אחרת. חיו בה אז כחצי מיליון תושבים, ו-90% מהם היו ערבים. מובן מאליו שאוכלוסייה זו התנגדה לחדירת מתנחלים זרים לארצה.

16 כמעט בו-זמנית עם עליית התנועה הציונית קמה **התנועה הלאומית הערבית**, שלחמה תחילה בממלכה העות'מאנית, ולאחר מכן במישטרים הקולוניאליים שקמו עם חורבנה בתום מילחמת-העולם הראשונה. אחרי שהבריטים הפכו את "פלסטין" למדינה נפרדת, ותוך כדי מאבק בחדירה הציונית, התגבשה בארץ תנועה לאומית ערבית-פלסטינית נפרדת.

”מלחמת הטראומות”: ילד יהודי בשואה

17 מאז תום מילחמת-העולם הראשונה נטוש בארץ מאבק בין **שתי תנועות לאומיות**, הציונית-יהודית והערבית-פלסטינית, שביקשו להגשים את מטרותיהן באותה הטריטוריה - אך מטרותיהן שללו זו את זו שלילה מוחלטת. מצב זה לא השתנה עד היום.

18 ככל שגברה רדיפת היהודים באירופה, וננעלו השערים של מדינות העולם בפני היהודים שניסו להימלט מהתופת, כן גברה התנועה הציונית. האנטישמיות הנאצית הפכה את האוטופיה הציונית למפעל מודרני בר-סיכוי, על-ידי הגירה המונית של כוח-עבודה מיומן, אינטלקטואלים, טכנולוגיה והון. **השואה**, שבה ניספו כשישה מיליון יהודים, נתנה לתביעה הציונית מחץ מוסרי ומדיני שהוביל להקמתה של מדינת-ישראל.

19 **הלאום הפלסטיני**, שראה כיצד הולך וגדל היישוב היהודי בארץ, לא הבין מדוע צריך דווקא הוא לשלם את המחיר של פשעי האירופים כלפי היהודים. הוא התנגד בכוח להמשך ההגירה היהודית לארץ ולרכישת קרקעות בידי היהודים.

20 לסיבות הרציונליות של המאבק בין שני הלאומים בארץ התלוותה **”מלחמת הטראומות”**. הלאום הישראלי-עברי נשא אתו את הטראומה העתיקה של רדיפת היהודים

באירופה, הגירויים ההמוניים מארצות רבות, האינקוויזיציה, הפוגרומים והשוואה. הוא חי בתודעה של קרבן נצחי, וההתנגשות העקובה-מדם עם הלאום הערבי-פלסטיני לא נראתה לו אלא כהמשך הרדיפות האנטי-שמיות.

21

הלאום הערבי-פלסטיני נשא עמו את זיכרונות **הדיכוי הקולוניאלי** ארוך-הימים, על עלבונותיו והשפלותיו, בייחוד על רקע הזיכרון ההיסטורי מימי-הזהר המפוארים של הח'ליפים. גם הוא חי בתודעה של קרבן, וה"נכבה" של 1948 נראתה לו כהמשך הדיכוי וההשפלה של קולוניאליסטים מערביים.

22

ההתעלמות הגמורה של כל אחד משני הלאומים מהווייתו הלאומית של העם האחר הובילה בהכרח לתפיסות כוזבות ומעוותות, שהשתרשו עמוק בתודעתם **והמשפיעות עד עצם היום הזה** על מהלך הסכסוך.

23

הערבים האמינו שהיהודים נשתלו בארץ על-ידי האימפריאליזם המערבי, כמכשיר לדיכוי העולם הערבי ולהשתלטות על אוצרותיו. אמונה זו התחזקה נוכח העובדה שהציונות ביקשה מלכתחילה לכרות ברית עם מעצמה מערבית אחת לפחות, כדי להתגבר על התנגדות הערבים (גרמניה בימי הרצל, בריטניה מתכנית אוגנדה והצהרת בלפור ועד סיום המנדט, ברית-המועצות במלחמת 1948,

צרפת משנות ה-50 ועד מלחמת 1967, ארצות-הברית מאז ועד היום). כך נוצרו שיתוף-פעולה ושותפות של אינטרסים בין המפעל הציוני **וכוחות אימפריאליסטיים וקולוניאליים**, כנגד ההתעוררות הלאומית של העולם הערבי.

24

היהודים, לעומת זאת, האמינו כי התנגדות הערבים למפעל הציוני שנועד, בין השאר, להציל את היהודים מאירופה הבווערת, נובעת מן **האופי הרצחני** של הערבים ו/או האיסלאם. הלוחמים הערבים היו בעיניהם "כנופיות", וההתקוממויות הלאומיות התקופתיות נקראו "פרעות" או "מאורעות".

25

דווקא **זאב ז'בוטינסקי**, המנהיג הציוני הקיצוני ביותר, היה אחד המעטים שהכירו כבר בשנות ה-20 של המאה העשרים בעובדה שהתנגדות הערבים להתנחלות הציונית היא תגובה טבעית ובלתי-נמנעת, צודקת מבחינתה, של עם "ילידי" המגן על ארצו מפני מתנחלים זרים. ז'בוטינסקי הכיר גם בעובדה שהערבים בארץ הם ישות לאומית נפרדת, ולעג לניסיונות לשחד את מנהיגי הארצות הערביות האחרות כדי לשתק את התנגדות הערבים בארץ. ואולם, מסקנת ז'בוטינסקי הייתה להקים **"קיר ברזל"** מול הערבים ולשבור את התנגדותם בכוח.

26

הניגוד המוחלט בראיית העובדות נוגע לכל אחת מתופעות

עצמאות ואסון

הניגוד בין גרסות שני העמים הגיע לשיאו **במלחמת 1948**, שהיהודים קוראים לה "מלחמת העצמאות" ואף "מלחמת השחרור", והערבים קוראים לה "אל-נכבה", האסון.

עם התגברות הסכסוך בארץ, ובהשפעת השואה, **החליט האו"ם** לחלק את הארץ בין "מדינה יהודית" ו"מדינה ערבית". ירושלים וסביבתה היו אמורות להוות יחידה נפרדת תחת שלטון בינלאומי. ליהודים הוענקו כ-55% משטח הארץ, ובכללם הנגב הבלתי-מיושב.

"שחרור" או "אסון": פליטים פלסטינים במלחמת 1948

29

הסכסוך. כך, למשל, ראו היהודים במאבק על "עבודה עברית" מאמץ סוציאלי שוחר-קידמה, שנועד להפוך עם של אינטלקטואלים, סוחרים וספסרים לעם של פועלים ואיכרים. בעיני הערבים נראה מאמץ זה כניסיון פושע של הציונים לנשל את הערבים, לגרשם משוק העבודה ולהקים על אדמתם כלכלה יהודית נפרדת, שאין בה מקום לערבים.

30

גאוות הציונים הייתה על "גאולת האדמה". האדמה נקנתה בכסף, שבאסף מיהודים ברחבי העולם. ה"עולים", שרבים מהם היו קודם לכן אינטלקטואלים וסוחרים, הוציאו כאן את לחמם מהארץ בעבודת כפיים. כל זה, לדעתם, בדרכי שלום ומבלי לנשל אף ערבי אחד. ואילו בעיני הערבים היה זה סיפור אכזרי של נישול וגירוש, מפני שהציונים רכשו את האדמות מבעלי-הון ערביים, תושבי הערים הגדולות בארץ ובחו"ל, וגירשו בכוח את הפלאחים שישבו עליהן ושהתפרנסו מהן מדורי-דורות. לשם כך הפעילו הציונים את המשטרה התורכית, ולאחר מכן הבריטית. המוני הערבים ראו בעיניים כלות כיצד אדמתם נלקחת מהם.

27

28

מול הגרסה הציונית על "הפרכת השממה" הביאו הערבים תיאורים של נוסעים אירופיים, שהעידו במאות האחרונות שפלסטין הייתה ארץ מיושבת ופורחת, יחסית, שלא נפלה משאר הארצות באזור.

מלחמת 1948

הייתה מלחמה

”אתנית” - סוג

של מלחמה

שבה מבקש

כל צד לכבוש

שטחים

נרחבים ככל

האפשר

כשהם ריקים

מאוכלוסיית

הצד השני.

31

מרבית התנועה הציונית

קיבלה את **תוכנית-החלוקה**,

בהאמינה שהעיקר הוא ליצור

בסיס מוצק לריבונות יהודית.

בישיבות פנימיות לא הסתיר

דויד בן-גוריון את כוונתו

להרחיב בהדמנות הראשונה

את השטח שהוקצה למדינה

היהודית. משום כך לא כללה

מגילות-העצמאות של

מדינת-ישראל הגדרה של

גבולותיה, והמדינה נשארה

בלי גבולות קבועים עד עצם

היום הזה.

32

העולם הערבי לא קיבל את

תוכנית-החלוקה וראה בה

ניסיון מאל של האו”ם, שהיה

אז בעיקרו מועדון של מדינות

”לבנות” מערביות

וקומוניסטיות, לחלק ארץ

שלא הייתה שייכת לו. מסירת

רוב הארץ בידי המיעוט

היהודי, שהיווה אז רק שליש

33

האוכלוסייה, הוסיפה בעיניהם חטא על פשע.

המלחמה, שבה פתחו הערבים בעקבות החלטת-החלוקה,

הייתה מטבעה **מלחמה ”אתנית”** - סוג של מלחמה שבה

מבקש כל צד לכבוש שטחים נרחבים ככל האפשר, כשהם

ריקים מאוכלוסיית הצד השני. מערכה מסוג זה (שזכתה

ברבות הימים לכינוי ”טיהור אתני”) מלווה תמיד בגירוש

ובמעשי-זוועה.

34

מלחמת 1948 הייתה המשך ישיר להתנגשות הציונית-ערבית,

וכל צד ניסה להגשים בה את מטרותיו. היהודים ביקשו

להקים **מדינה לאומית הומוגנית**, גדולה ככל האפשר, ואילו

הצד הערבי ביקש לחסל את הישות היהודית-ציונית שקמה

בארץ.

35

שני הצדדים עסקו **בטיהור אתני**, כחלק מובן-מאליו של

הלחימה. לא נותרו כמעט ערבים בשטחים שנכבשו על-ידי

היהודים, ולא נותרו בכלל יהודים בשטחים שנכבשו על-ידי

הערבים. ואולם, מכיוון שהיהודים כבשו שטחים גדולים

מאוד, ואילו הערבים הצליחו לכבוש רק שטחים קטנים

(גוש-עציון והרובע היהודי בירושלים), הייתה התוצאה

חד-צדדית. (כבר בשנות ה-30 נדונו במוסדות הציוניים

רעיונות של ”חילופי אוכלוסייה” ו”טרנספר”, שפירושם

המעשי היה גירוש האוכלוסייה הערבית מהארץ, ואילו

בקרב הערבים תבעו רבים שהציונים יחזרו כלעומת שבאו).

36

בצד היהודי נוצר המיתוס של **"מעטים מול רבים"**, מאחר שהישוב היהודי, שמנה רק כ-650 אלף נפש, עמד מול כל העולם הערבי, שמנה יותר ממאה מיליון. היישוב איבד במלחמה 1% מבניו. ואילו בצד הערבי מצטיירת תמונה שונה לגמרי: מול היישוב המאורגן להפליא, שידע להשתמש היטב בנשק המודרני שהיה בידיו ושזרם אליו ממדינות העולם (בעיקר מהגוש הסובייטי), עמדה אוכלוסייה פלסטינית מפוררת, ללא הנהגה לאומית ראויה-לשמה, ללא פיקוד אחיד לכוחותיה הדלים, ובידיה אמצעי-לחימה עלובים, מעטים וברובם מיושנים. המדינות הערביות השכנות בגדו בפלסטינים, ומשנכנסו צבאותיהן לבסוף לארץ, הן התחרו בעיקר זו בזו ופעלו ללא תיאום וללא תוכנית. מבחינה חברתית וצבאית, יכולת-הלחימה של הצד הישראלי עלתה בהרבה על זו של המדינות הערביות, שהספיקו בקושי להיחלץ מן התקופה הקולוניאלית.

37

לפי תוכנית-האו"ם, הייתה המדינה היהודית אמורה לקבל 55% מהארץ ולכלול **מיעוט ערבי** שהגיע כמעט לכדי מחצית האוכלוסייה בשטחים אלה באותה עת. במהלך המלחמה הרחיבה המדינה היהודית את שטחה, ובסופה היא החזיקה בכ-78% משטח הארץ, שנשאר כמעט ריק מערבים. אוכלוסיית נצרת וכמה כפרים בגליל נותרה

בישראל כמעט במקרה, ואילו כפרי המשולש נמסרו לישראל על-ידי המלך עבדאללה כחלק מעסקה, ולכן אי-אפשר היה לרוקנם.

38

בסך-הכל נעקרו במהלך המלחמה כ-**750,000 פלסטינים**. חלקם ברחו מאימת הקרבות, כדרכה של האוכלוסייה האזרחית בכל מלחמה, חלקם הוברחו על-ידי מעשי-זוועה מסוג טבח דיר-יאסין, חלקם גורשו בהמשך המלחמה באופן שיטתי במסגרת מדיניות יזומה של טיהור אתני.

39

לא פחות חשובה מעצם הגירוש היא העובדה שלא ניתן לפליטים לחזור לבתיהם בשוך הקרבות, כמקובל אחרי מלחמה רגילה. להפך, ישראל החדשה ראתה בעקירת הערבים ברכה גדולה ומיהרה למחוק מעל פני האדמה כ-**450 כפרים ערביים**, שעל הריסותיהם הוקמו ישובים יהודיים חדשים, לרוב תוך "עיברות" השמות הקודמים. הבתים הנטושים בערים אוכלסו בהמוני "עולים" חדשים. תכנית-הלימודים הישראלית מחקה כל זכר לתושבים הקודמים.

"מדינה יהודית"

40

הסכמי שביתת-הנשק בתום מלחמת 1948 לא סיימו את ההתנגשות ההיסטורית, אלא להפך, הכניסה אותה לשלב אינטנסיבי עוד יותר.

41

מדינת-ישראל החדשה הקדישה את **שנותיה הראשונות** לגיבוש אופייה הלאומי-הומוגני כ"מדינה יהודית". שטחים עצומים הופקעו מן "הנפקדים", "הנפקדים הנוכחים" ואף מהערבים שקיבלו אזרחות ישראלית, שאיבדו את מרבית אדמתם בשטחים אלה. הוקמה בהם רשת צפופה של ישובים יהודיים. המוני "עולים" הוזמנו ואף שודלו לבוא לארץ. מאמץ כביר זה הגדיל את עוצמת המדינה תוך שנים מעטות פי כמה.

42

באותה העת ניהלה המדינה מדיניות נמרצת **למחיקת הישות הפלסטינית** כישות לאומית. בעזרת ישראל השתלט עבדאללה, מלך עבר-הירדן, על הגדה המערבית, ומאז ועד עתה קיימת בפועל ערבות צבאית ישראלית לקיום ממלכת ירדן ההאשמית.

43

המטרה העיקרית של **הברית בין ישראל והשושלת ההאשמית**, הנמשכת זה הדור השלישי, היא למנוע את הקמתה של **מדינה ערבית-פלסטינית**, עצמאית ובת-קיום, שבה ראתה - ועדיין רואה - הנהגת ישראל מחסום בדרך להגשמת המטרות הציוניות.

44

בצד הפלסטיני חל מיפנה היסטורי בסוף שנות ה-50, כאשר הקימו **יאסר ערפאת** וחבריו את "תנועת השחרור הפלסטינית" (פת"ח), שנועדה לא רק להאבק בישראל,

אלא גם לשחרר את העניין הפלסטיני מהאפוטרופסות של הממשלות הערביות. לא במקרה קמה תנועה זו אחרי שנכשל הגל הכל-ערבי הגדול, שבציגו המובהק ביותר היה גמאל עבד-אל-נאצר. עד אז קיוו פלסטינים רבים להתמזג באומה כל-ערבית מאוחדת. אולם משנעלמה אופציה זו, עלתה מחדש הזהות הלאומית הפלסטינית הנפרדת.

45

בראשית שנות ה-60 הקים גמאל עבד-אל-נאצר את אירגון השיחרור הפלסטיני **(אש"ף)**, כדי למנוע את עצמאות הפעולה הפלסטינית, שעלולה הייתה לגרור אותו למלחמה, שהוא לא רצה בה. הארגון נועד להטיל את המרות המצרית על הפלסטינים. ואולם אחרי התבוסה הערבית במלחמת יוני 1967, השתלט פת"ח, בהנהגת יאסר ערפאת, על אש"ף, המשמש מאז ככתובת הלאומית הייצוגית של העם הפלסטיני.

"מילחמת ששת הימים"

46

כמו כל אירוע אחר ב-120 השנים האחרונות, נראית **מלחמת יוני 1967** באור שונה מאוד בעיני שני הצדדים. לפי המיתוס הישראלי, הייתה זאת מלחמת-מגן נואשת, שבה נפלו בידי ישראל, בנס, שטחים גדולים. לפי המיתוס הפלסטיני, משכה ישראל את מנהיגי מצריים, סוריה וירדן לתוך מלחמה שהיא הייתה מעוניינת בה, שנועדה מראש לאפשר לה לכבוש את שארית פלסטין.

חיילי צה"ל ליד הכוחל, יוני 1967: חלחמת-חגן נואשת או חלכודת ישראלית כדי לכבוש את שארית פלסטין?

47

ישראלים רבים מאמינים ש"מלחמת ששת הימים" היא **אם כל הטאת**, וכי רק אז הפכה ישראל, שהייתה עד אז מדינה מתקדמת ושוחרת-שלום, למדינה כובשת ומתנחלת. אמונה זו מאפשרת לבעליה לטהר את הציונות והמדינה מכל רבב עד לאותו מועד, וכך להמשיך ולדבוק במיתוסים הישנים. אין כל ממש באגדה זו.

48

מלחמת 1967 הייתה רק שלב נוסף במאבק הישן בין שתי התנועות הלאומיות. היא לא שינתה את המהות, אלא רק את הנסיבות. השאיפות המהותיות של התנועה הציונית - **מדינה יהודית, התפשטות והתנחלות** - התממשו. נוספו לה מרחבים נוספים. בגלל הנסיבות המיוחדות של המלחמה לא ניתן היה לבצע טיהור אתני בממדים נרחבים, אך גם הפעם גורשו כמה מאות אלפי פלסטינים.

49

החלטת-החלוקה משנת 1947 העניקה לישראל כ-55% מהארץ; במלחמת 1948 כבשה ישראל 23% נוספים; ובמלחמה 1967 היא כבשה גם את 22% הנותרים, שמעבר ל"קו הירוק". מבלי שישאל רצתה בכך, איחדה המלחמה **תחת שלטונה** את כל חלקי העם הפלסטיני שנשאר בארץ (ובכלל זה גם חלק מהפליטים).

50

מיד עם תום מלחמת 1967 החלה **תנועת ההתנחלות** בשטחים שנכבשו. השתתפו בה כמעט כל הזרמים הפוליטיים במדינה

- החל ב"גוש אמונים" המשיחי-לאומני וכלה בקיבוץ המאוחד ה"שמאלי". המתנחלים הראשונים אחרי 1967 זכו בחסות רוב הפוליטיקאים מימין ומשמאל, החל ביגאל אלון (חברון) וכלה בשמעון פרס (קדומים).

51

העובדה שכל ממשלות ישראל טיפחו וקידמו את ההתנחלות, מי יותר ומי פחות, מעידה על כך ששאיפת ההתנחלות חורגת ממחנה אידיאולוגי זה או אחר, ומקיפה את **המחנה הציוני כולו**. הרושם, כאילו רק מיעוט דוחף את ההתנחלות קדימה, אינו אלא אשליה. רק מאמץ מרוכז של כל זרועות השלטון, ובכללן כל משרדי הממשלה מאז 1967 ועד היום, איפשר את יצירת התשתית התחיקתית, התיכנונית והתקציבית הדרושה למאמץ כה ממושך ויקר.

52

התשתית התחיקתית כוללת את ההנחה הכוזבת ששלטון-הכיבוש הוא בעל "אדמות המדינה", למרות שאדמות אלה הן העתודות הקרקעיות החיוניות של האוכלוסייה הפלסטינית. מובן מאליו שכל תנועת ההתנחלות נוגדת את החוק הבינלאומי.

53

הוויכוח בין חסידי **"ארץ-ישראל השלמה"** וחסידי **"הפשרה הטריטוריאלית"** הוא ויכוח על דרכי ההגשמה של השאיפה הציונית הבסיסית: מדינה יהודית הומוגנית בשטח גדול ככל האפשר, אך בלי "פצצה דמוגרפית מתקתקת". חסידי

”הפשרה” שמים את הדגש על הצד הדמוגרפי ורוצים למנוע את הכללת האוכלוסייה הפלסטינית במדינה, בעוד שחסידי ”ארץ-ישראל השלמה” שמים את הדגש על הצד הגיאוגרפי ומאמינים (בגלוי או בסתר) שניתן לגרש את האוכלוסייה הלא-יהודית מהארץ (שם-צופן: ”טרנספר”).

54 המטכ”ל של צה”ל מילא תפקיד מרכזי בתכנון ההתנחלות ובביצועה. הוא יצר את מפת ההתנחלויות (המזוהה עם אריאל שרון): ריכוז ההתנחלויות והכבישים-העוקפים בצירי האורך והרוחב, כך שהגדה והרצועה מבודדות בתרים-בתרים והפלסטינים נכלאים במובלעות מנותקות, שכל אחת מהן מכותרת על-ידי ההתנחלויות וצבא-הכיבוש.

55 הצד הפלסטיני ניסה להתנגד לכיבוש ולהתנחלות בשיטות שונות, ובעיקר בפשיטות מעבר לגבול הירדני והלבנוני, ובפיגועים בתוך הארץ וברחבי העולם. פעולות אלה נקראות בפ”י הישראליים ”טרור”, ואילו הפלסטינים רואים בהן **התנגדות לגיטימית** של עם כבוש. הנהגת אש”ף, בראשות יאסר ערפאת, שהישראליים ראו בה מפקדת-טרור, הוכרה בהדרגה על-ידי הקהילה הבינלאומית כ”נציג הלגיטימי היחיד” של העם הפלסטיני.

56 כאשר נוכחו הפלסטינים לדעת שפעולות מסוג זה אינן מצליחות לעצור את תנופת ההתנחלות, המשמיטה בהדרגה

את הקרקע מתחת לרגליהם, הם פתחו בסוף 1987 **באינתיפאדה** - התקוממות עממית ספונטאנית של כל שכבות האוכלוסייה. באינתיפאדה זו נהרגו בידי ישראל כ-1500 פלסטינים, וביניהם מאות ילדים, פי כמה ממספר האבדות הישראליות, אך היא העלתה מחדש את ”הבעיה הפלסטינית” על סדר-היום הישראלי והעולמי.

תהליך השלום

57 כבר למחרת **מלחמת אוקטובר 1973** (”מלחמת יום-כיפור” או ”מלחמת רמדאן”), שהחלה בניצחון-הפתעה של צבאות מצריים וסוריה והסתיימה בכישלונם, השתכנעו יאסר ערפאת וחבריו הקרובים שאין אופציה צבאית להגשמת השאיפות

שאיפת

ההתנחלות

חורגת ממחנה

אידיאולוגי זה

או אחר

ומקיפה את

המחנה הציוני

כולו. כך נוצר

מאמץ מרוכז

של כל זרועות

השלטון.

הלאומיות הפלסטינית. הוא החליט לפתוח אופציה מדינית כדי להגיע להסדר עם ישראל, שיאפשר את הגשמת השאיפה למדינה עצמאית, לפחות בחלק מהארץ, בדרך של משא-ומתן.

58 כהכשרת הקרקע לכך פתח ערפאת בפעם הראשונה במגע עם אישים ישראליים המסוגלים להשפיע על דעת-הקהל בישראל ועל מדיניות הממשלה. שליחיו (סעיד חמאמי וניצאם סרטאווי) נפגשו עם אישים ישראליים, חלוצי השלום, שהקימו בסוף 1975 את **"המועצה הישראלית למען שלום ישראלי-פלסטיני"**.

59 מגעים אלה, שהתרחבו לאיטם יחד עם העייפות הגוברת בישראל מול פני האינתיפאדה הראשונה (1987 והלאה), התנתקות ירדן מהגדה המערבית והנסיבות הבינלאומיות המשתנות (קריסת הגוש הקומוניסטי, מלחמת-המפרץ) הובילו **לוועידת-מדריד**, ואחר-כך להסכם אוסלו.

הסכם אוסלו

60 **להסכם אוסלו** היו תכונות חיוביות ושליליות.

61 מבחינה חיובית, הביא ההסכם בפעם הראשונה להכרה רשמית של מדינת-ישראל **בקיום העם הפלסטיני** ובהנהגתו

הלאומית, ולהכרת התנועה הלאומית הפלסטינית בקיומה של מדינת-ישראל. מבחינה זו, היו ההסכם וחליפת-המכתבים שקדמה לו בעלי משמעות היסטורית ראשונה במעלה.

62 בפועל העניק ההסכם לתנועה הלאומית הפלסטינית בסיס טריטוריאלי על אדמה פלסטינית, מבנה של **"מדינה בדרך"** וכוח חמוש - עובדות שמילאו תפקיד חשוב בהמשך המאבק הפלסטיני. לצד הישראלי העניק ההסכם את פתיחת השערים לעולם הערבי ואת הפסקת הפיגועים - כל עוד תיפקד ההסכם כראוי.

לחיצת ידיים היסטורית: הכרה הדדית

63 הפגם המהותי של הסכם-אוסלו היה נעוץ בעובדה שלא נקבעה בו **המטרה הסופית**, כך ששני הצדדים ביקשו להשיג באמצעותו מטרות שונות לחלוטין. הצד הפלסטיני ראה בהסכם-הביניים את דרך-המלך לסיום הכיבוש ולהקמת המדינה הפלסטינית בכל השטחים שנכבשו ב-1967 (שהם 22% מהארץ בין הים והירדן), ואילו ממשלות ישראל ראו בו שיטה להמשך הכיבוש בחלקים ניכרים של הגדה והרצועה, כאשר השלטון-העצמי הפלסטיני ממלא תפקיד של סוכנות-עזר להבטחת הביטחון של ישראל וההתנחלויות.

64 מאחר שלא נקבעה המטרה הסופית, לא היווה הסכם-אוסלו ראשיתו של תהליך לסיום הסכסוך, אלא רק **שלב חדש** של הסכסוך.

65 בגלל הציפיות השונות של שני הצדדים, שכל אחד מהם נשאר צמוד לחלוטין ל"סיפור" הלאומי שלו, קיבל כל אחד מסעיפי ההסכמים **פירושים שונים** בשני הצדדים. בסופו של דבר לא בוצעו חלקים גדולים של ההסכמים, בעיקר על-ידי ישראל (בין השאר: לא בוצעה הנסיגה השלישית, לא הוקמו ארבעת המעברים הבטוחים בין הגדה והרצועה).

66 במשך כל תקופת "תהליך אוסלו" המשיכה ישראל בפעולה נמרצת להרחבת ההתנחלות, בעיקר על-ידי הקמת **התנחלויות חדשות**. בהסוואות שונות, הרחבת ההתנחלויות

הקיימות, בניית רשת אדירה של כבישים "עוקפים", הפקעת אדמות, הריסת בתים, עקיירת מטעים ועוד. הפלסטינים, מצדם, ניצלו את הזמן לבניית כוחם, במסגרת ההסכם ומחוצה לו. למעשה נמשך העימות ההיסטורי במלוא עוזו מאחורי מסווה של משא-ומתן ו"תהליך שלום", שהפך תחליף לשלום עצמו.

67 **יצחק רבין**, בניגוד לתדמיתו, שהתחזקה עם הירצחו, המשיך לנהל את העימות ב"שטחים" במלוא עוזו, בעודו מנהל את התהליך המדיני מתוך מגמה להשיג שלום לפי המושגים הישראליים. בהיותו חניך ה"סיפור" הציוני ושותף למיתוסים שלו, לקה בדיסונאנס קוגניטיבי בשעה ששאפתו הכנה לשלום התנגשה עם עולם-המושגים שלו. זה בא לידי ביטוי בפרשת היישוב היהודי בחברון ובפרשת קדומים. רק ממש בסוף ימיו התחיל רבין להפנים חלקים של הנאראטיב הפלסטיני.

68 חמור מקרהו של **שימעון פרס**, שבנה לעצמו תדמית בינלאומית של איש-שלום והתאים גם את הסיסמאות שלו לתדמית זו ("המזרח התיכון החדש"), בעוד ששביסודו נותר נץ ציוני מסורתי. הדבר בא לידי ביטוי בתקופה הקצרה והעקובה מדם של כהונתו כראש-הממשלה אחרי רצח רבין, וכמובן עם כניסתו לממשלת שרון ב-2001 וקבלת התפקיד של דובר ומסביר שרון.

69 הביטוי המובהק ביותר של הדילמה הישראלית ניתן על-ידי **אהוד ברק**, שהגיע לשלטון כשהוא משוכנע לחלוטין שיש בכוחו לחתוך את הקשר הגורדי של הסכסוך ההיסטורי באבחה אחת, נוסח אלכסנדר מוקדון. ברק ניגש לנושא מתוך בורות מוחלטת לגבי הגירסה הפלסטינית ותוך זלזול גמור בחשיבותה לעניין. את הצעותיו ה"נדיבות" ניסח תוך התעלמות מן הצד הפלסטיני והציגן כאולטימטום. דחייתן על-ידי הפלסטינים עוררה אצלו תימהון וזעם.

70 בעיני עצמו ובעיני הציבור הישראלי כולו, ברק "הפך כל אבן" והציע לפלסטינים "הצעות יותר נדיבות מכל ראש-ממשלה קודם". תמורתן דרש את חתימת הפלסטינים על אישור של "סיום הסכסוך". בעיני הפלסטינים הייתה זאת יומרה מגוחכת, מכיוון שברק דרש מהם לוותר על יסודות שאיפתם הלאומית, כגון זכות-השיבה והריבונות במזרח ירושלים והר הבית. גם סיפוח השטחים, שהוצג על-ידי ברק כעניין של אחוזים מעטים ("גושי ההתנחלות"), הסתכם לפי החשבון הפלסטיני בסיפוח בפועל של יותר מ-20% של הגדה המערבית.

71 על פי הגירסה הפלסטינית, הם עשו את הוויתור המכריע בעצם הסכמתם, בהסכם אוסלו, להקים את מדינתם מעבר לקו הירוק, כלומר ב-22% בלבד של מולדתם ההיסטורית. לכן יכלו להסכים, על פי תפיסתם, רק **לשינוי-גבול מזעריים**,

צילום לשכת העיתונות הממשלתית / ביקר אוחיון

קמפ דייוויד 2000: בורות וזלזול

במסגרת של חילופי-שטחים. ואילו העמדה המסורתית של הישראלים היא שכיבושי מלחמת 1948 הם עובדה מוגמרת, שאין לערער עליה, ולהתפשר צריכים על 22% הנותרים.

72

כמו לכל המושגים והמונחים, יש למילה "ויתורים" משמעות שונה לגמרי באוזני שני הצדדים. לפי גרסת הפלסטינים, הם "ויתרו" על 78% של ארצם כאשר הסכימו להסתפק ב-22% ממנה. לפי גרסת הישראלים, הם "מוותרים" כאשר הם מסכימים "לתת" לפלסטינים חלקים של אותם 22% (הגדה המערבית ורצועת עזה).

73

הדברים הגיעו לשיאם בקיץ 2000 בוועידת **קמפ-דיוויד**, שנכפתה על ערפאת בניגוד לרצונו ולמרות שהתנאים לא היו בשלים. לפי דרישות ברק, שהוצגו בוועידה כהצעות קלינטון, היה על הפלסטינים להסכים לסיום הסכסוך תוך ויתור הן על עיקרון זכות-השיבה, הן על שיבה כלשהי בפועל; להסכים לסידורים מסובכים במזרח-ירושלים ובהר-הבית שלא העניקו להם את הריבונות עליהם; להסכים לסיפוח גושי-התנחלות גדולים בגדה המערבית וברצועת-עזה ולנוכחות צבאית ישראלית בשטחים גדולים נוספים (כגון בקעת הירדן) וגם במעברי-הגבול בין המדינה הפלסטינית והעולם. לא הייתה כל אפשרות שמנהיג פלסטיני יחתום על מסמך כזה, ולכן הסתיימה הוועידה

בלא כלום, ויחד איתה הסתיימו הקאריירות של קלינטון וברק. לעומת זאת קיבלו הפלסטינים את פני ערפאת כמנצח, מכיוון שעמד בלחץ של קלינטון וברק ולא נכנע.

אינתיפאדת אל-אקצה

74

פיצוץ הוועידה, היעלם כל תיקווה להסכם בין הצדדים והעמדה הפרו-ישראלית המוחלטת של האמריקאים, הביאו בהכרח לסיבוב חדש של עימות אליים, שזכה בתואר "אינתיפאדת אל-אקצה". בעיניים פלסטיניות, זוהי **התקוממות לאומית** מוצדקת נגד הכיבוש המתמשך, שסופו אינו נראה לעין, ושבנו נשמטת הקרקע מתחת לרגליהם מדי יום ביומו. בעיני הישראלים, זוהי התפרצות של טרור רצחני. מבצעי הפיגועים, הנראים לפלסטינים כגיבורים לאומיים, נראים לישראלים כפושעים אכזריים שיש לחסלם.

75

התקשורת הממלכתית בישראל מיעטה לדבר על "מתנחלים" ומדברת, על פי הנחיה מגבוה, על "מתיישבים", שכל התקפה עליהם מהווה רצח אזרחים. הפלסטינים רואים במתנחלים את חוד-החנית של אויב מסוכן, המגרש אותם מאדמתם, ושהפגיעה בו היא הכרח.

76

חלק גדול מ"מחנה השלום" הישראלי קרס במהלך אינתיפאדת אל-אקצה, והתברר שכל תפיסותיו עמדו על

כתוצאה

מכישלון

קמפ-דיוויד

נמחקו כמעט

כל ההבדלים

בין "ימין"

ו"שמאל".

כולם קיבלו את

הסיסמא

הכוזבת ש"אין

לנו פרטנר

לשלום".

כרעי-תרנגולת. מאחר שמעולם לא ערך רוויזיה אמיתית של ה"סיפור" הציוני ולא הפנים את העובדה שיש גם "סיפור" פלסטיני, נראית לו התנהגות הפלסטינים בלתי-מובנת לחלוטין, בייחוד אחרי שברק "הפך כל אבן" ו"הציע הצעות נדיבות יותר מכל קודמיו". ההסבר היחיד שנותר הוא שהפלסטינים רימו את מחנה-השלום הישראלי, שמעולם לא התכוונו באמת לעשות שלום, ושמטרתם האמיתית היא לזרוק את היהודים לים, כפי שטען הימין הציוני מאז ומתמיד. המסקנה: "אין לנו פרטנר".

77

כתוצאה מכך נמחקו כמעט כל ההבדלים בין "ימין" ו"שמאל". ראשי מפלגת-העבודה הצטרפו לממשלת-

שרון והפכו למסבירים היעילים ביותר של מעשיה (כגון שמעון פרס), וגם האופוזיציה הפורמלית משמאל הצטרפה לחגיגה. הדבר הוכיח שוב שהסיפור הציוני המקורי הוא הגורם המכריע המאחד את כל חלקי המערכת הפוליטית בישראל, וההבדלים ביניהם מאבדים בשעת מבחן את משמעותם.

78

האינתיפאדה השניה הביאה את העימות לשיא חדש. בשלוש השנים הראשונות נהרגו בו כ-2600 פלסטינים וכ-800 ישראלים. הפעילות הצבאית הישראלית הפכה את חיי הפלסטינים לגיהנום, ניתקה ערים וכפרים זה מזה, הרסה את כלכלתם ואת בתיהם, והביאה רבים מהם לסף הרעב. הוצאתם-להורג של פעילים פלסטיניים ("חיסולים ממוקדים") תוך פגיעה באזרחים הנמצאים בסביבה, הפכה לפעולה שגרתית. החדירה לערים ולכפרים פלסטיניים, כדי להרוג או לעצור חשודים, הפכה גם היא לעניין יומיומי. כליאתו של יאסר ערפאת, מנהיג מלחמת-השחרור הפלסטינית, במתחם שלו ברמאללה ("מוקטעה") תוך איום גלוי על חייו, הפכה לסמל העליון של הכיבוש.

79

בניגוד לציפיות הצמרת הצבאית והפוליטית בישראל, הלחץ הצבאי והכלכלי לא שבר את הציבור הפלסטיני. גם בתנאים הקשים ביותר הוא הצליח לקיים שגרת-חיים כלשהי. הצד הפלסטיני פיתח אמצעים שונים כדי להשיב מלחמה שערה.

הנשק היעיל והמחריד ביותר היה פיגוע-ההתאבדות, שהביא את העימות העקוב-מדם למרכזי הערים בישראל. האינתיפאדה גרמה מזק רב בישראל. שיתוק התירות והפסקת ההשקעות הזרות תרם תרומה גדולה להעמקת המיתון בישראל, לצמצום הכלכלה הלאומית, לקריסת רבים מן השירותים הסוציאליים, להעמקת הפערים ולהחרפת המתחים החברתיים.

80 כתשובה לאיום הפיגועים, ובמיוחד של פיגועי-ההתאבדות שפגעו קשה במוראל הציבור, דרשו ראשי "השמאל הציוני" להקים מחסום פיסי בין ישראל והשטחים הפלסטיניים. "הימין הציוני" התנגד תחילה ל"גדר ההפרדה", מחשש שהוא יקבע בפועל גבול מדיני בסמוך לקו הירוק, אך תפס במהרה שניתן לנצל את רעיון הגדר למטרותיו. שרון ניגש לבנייה מזוהרת של החומה על פי תואי שהתאים למטרותיו. תואי זה נכנס לעומק השטחים הפלסטיניים, מספח את שטחי ההתנחלויות הגדולות לישראל ומכניס את הפלסטינים למובלעות מנותקות, הנשלטות על-ידי ישראל.

81 בתום השנה השלישית של אינתיפאדת אל-אקצה, ניכרו בציבור הישראלי סימנים ברורים של עייפות מהמלחמה, התנגדות לאכזריות הגוברת של הכיבוש וחיפוש דרכים לשלום. בין הסימנים הרבים לכך יש למנות את **תנועת הסירוב** בקרב צעירים הנקראים לגיוס, מרד 27 טייסי

חיל-האוויר, הודעת סירוב של ותיקי "סיירת מטכ"ל", הראיון המשותף של ארבעת הראשים-לשעבר של שרות-הביטחון הכללי נגד המשך הכיבוש, פרסום עקרונות-השלום של סרי נוסייבה ועמי איילון, יוזמת ז'נבה של יוסי ביילין ויאסר עבד-רבו, שינוי עמדתם וסגנונם של פוליטיקאים ופרשנים הרגישים להלכי-הרוח בציבור, ועוד ועוד.

82 בעקבות הפלישה האמריקאית לעיראק בראשית 2003 נעשתה ארצות-הברית רגישה יותר לתוצאות השליליות של הסכסוך הישראלי-פלסטיני. בגלל הלחצים הפנימיים בארצות-הברית מצד השדולה היהודית רבת-הכוח והשדולה הנוצרית-פונדמנטליסטית, להן השפעה עצומה על הבית הלבן של ג'ורג' בוש הבן, כוחה של ממשלת ארצות-הברית לפעול לפתרון הסכסוך מוגבל ביותר. בכל זאת הצליח הנשיא בוש לגבש "מפת דרכים" משותפת מטעם הקוורטט (ארצות-הברית, אירופה, רוסיה והאו"ם).

83 "מפת הדרכים" של 2003 לוקה באותו מחדל בסיסי כמו הצהרת-העקרונות של אוסלו ב-1993. אמנם, בניגוד לאוסלו היא מגדירה מטרה ("שתי מדינות לשני עמים") אך אינה מפרטת את גבולות המדינה הפלסטינית האמורה לקום - ובכך היא מרוקנת את ההצהרה מעיקר תוכנה. אריאל שרון ועמיתיו יכלו לקבל את מפת-הדרכים, מכיוון שגם הם

86 מוכנים להעניק למובלעות הפלסטיניות שהם מוכנים להקים, ב-10% מהארץ, את השם "מדינה פלסטינית". ממשלת-שרון קיבלה על כן להלכה את מפת-הדרכים, אך הסכמה זו מותנית ב-14 הסתייגויות, **המרוקנות אותה מתוכן.**

84 ניסיון אוסלו, וכמוהו הניסיון החדש של "מפת הדרכים", מאשרים בצורה חותכת את הטענה שאין ערך למסמך הקובע שלבי-ביניים, אלא אם כן הוא קובע מראש את פרטי הסכם-השלום הסופי. בהעדר הגדרה כזאת, אין כל אפשרות **ששלב-הביניים** אכן יבוצעו. כאשר כל צד חותר למטרה סופית שונה, מתלקח הוויכוח מחדש על כל שלב-ביניים.

85 בידעו היטב שאין כל סיכוי שמפת-הדרכים תתבצע בפועל, הכריז שרון בסוף 2003 על תוכנית ל"**צעדים חד-צדדיים**". זהו שם-הצופן לתוכנית שמטרתה לספח כמחצית הגדה המערבית לישראל ולסגור את הפלסטינים במובלעות מנותקות, שהקשר ביניהן יהיה באמצעות כבישים, מנהרות וגשרים הניתנים לניתוק בכל עת. התוכנית בנויה כך שלא תתווסף אוכלוסייה פלסטינית לישראל, ולא תישאר עתודה קרקעית לריכודים הפלסטיניים. מכיוון שהתוכנית אינה מחייבת שום הידברות עם הפלסטינים, אך מתיימרת לתת לאזרחי ישראל "שלום וביטחון", היא נועדה לבצל למטרותיה את הכמיהה הגוברת של הציבור הישראלי לפתרון הסכסוך.

ההתקפה הכללית של ממשלת-שרון וצמרת צה"ל על אוכלוסיית השטחים הכבושים מצד אחד (הרחבת ההתנחלויות, הקמת התנחלויות חדשות הנקראות "מאחזים", בניית "גדר הפרדה" ו"כבישים עוקפים", חדירות צבאיות לערים הפלסטיניות ו"חיסולים ממוקדים", הריסת בתים ועקירת מטעים), והפיגועים הקטלניים של הארגונים הפלסטיניים בתוככי ישראל מצד שני, העמידו גם את **הפלסטיניים אזרחי-ישראל** במצב בלתי-נסבל.

87 נטייתם של אזרחי-ישראל הערבים לעזור לאחיהם שמעבר לקו הירוק מתנגשת עם שאיפתם להתקבל כאזרחים שווי-זכויות בישראל. בה בשעה גובר בקרב הציבור היהודי בישראל מצבור הפחד והשבאה כלפי כל "הערבים", המתנגש עם מושגי-היסוד של שוויון זכויות-אזרח. תהליכים אלה הגיעו לשיא באירועי **אוקטובר 2000**, מיד אחרי פרוץ אינתיפאדת אל-אקצה, כאשר משטרת-ישראל פתחה באש קטלנית על אזרחים ערביים.

88 תהליכים אלה, יחד עם עלייתה מחדש של **"הבעיה הדמוגרפית"** לסדר-היום בישראל, העמידו בספק את הדוקטרינה של "מדינה יהודית דמוקרטית". הסתירה הפנימית בין שתי תכונות אלה, שלא נפתרה מאז קום המדינה, לא להלכה ולא למעשה, בולטת יותר מתמיד. המשמעות המדויקת של המושג "מדינה יהודית" לא

”חומת ההפרדה”: הימין הצינני תפס במהרה שניתן לנצל את רעיון הגדר לחטרותיו כדי לספח את שטחי ההתנחלויות הגדולות

91 הובהרה מעולם, כשם שלא הובהר מה מעמדו של מיעוט ערבי-פלסטיני גדול במדינה המוגדרת כ"יהודית". הדרישה להפוך את ישראל ל"מדינת כל אזרחיה" ו/או להעניק זכויות לאומיות מוגדרות למיעוט הערבי-פלסטיני נשמעה יותר ויותר, ולא רק בקרב האזרחים הערביים.

89 בעקבות כל התהליכים האלה חדל הסכסוך יותר ויותר להיות עימות ישראלי-פלסטיני, וחזר יותר ויותר להיות עימות יהודי-ערבי. התייצבות הפזורה היהודית ברובה המכריע לצד ישראל, בלי קשר למעשיה, והאהדה של המוני הערבים והמוסלמים בעולם לעניין הפלסטיני, בלי קשר לעמדת שליטיהם, העמיקו את התופעה הזאת. רצח השיח' אחמד יאסין במארס 2004 החמיר אותה עוד יותר.

מחנה שלום חדש

90 תנועת-שלום חדשה צריכה לקום על יסוד התובנה שהסכסוך הוא התנגשות בין התנועה הציונית-ישראלית, שה"צופן הגנטי" שלה דוחף אותה להשתלט על כל הארץ ולדחוק החוצה את האוכלוסייה הלא-יהודית, לבין התנועה הלאומית הפלסטינית, שה"צופן הגנטי" שלה דוחף אותה להדוף את המגמה הזאת ולהקים מדינה פלסטינית. זוהי התנגשות בין "כוח שלא ניתן לעצרו" לבין "עצם שלא ניתן להזיזו".

91 תפקיד תנועת-השלום הישראלית הוא לעצור את ההתנגשות ההיסטורית, להתגבר על ה"צופן הגנטי" הציוני/ישראלי ולשתף פעולה עם כוחות-השלום הפלסטיניים, כדי לאפשר שלום של **פשרה היסטורית**, שבעקבותיו תבוא התפיסות בין שני העמים. תפקיד דומה יש לכוחות-השלום הפלסטיניים.

92 לשם כך לא די בניסוחים דיפלומטיים של הסכם-שלום אפשרי, אלא יש להפיח במחנה השלום רוח חדשה, שתפלט נתיבות **לנפשו של העם השני**, תיצור אמונה באפשרות לשלום ותרכוש את לבן של השכבות הישראליות, השבויות בידי המיתוסים והדעות הקדומות הישנות. מחנה-השלום

הפגנה ישראלית-פלסטינית: להבין לנפשו של העם השני

חייב לפנות אל לבו ואל מוחו של הציבור הישראלי כולו.

93 תפקיד מכריע נועד בתהליך זה **לתנועות-השלום הקטנות** והעקביות שהחזיקו מעמד והמשיכו במאבק גם כאשר רוב מחנה-השלום קרס בעקבות כישלון קמפ-דייוויד ופרוץ אינתיפאדת אל-אקצה.

94 תנועות אלה משולות **לגלגל שיניים קטן** בעל הנעה עצמית, המסובב גלגל יותר גדול, שמצדו מפעיל גלגל עוד יותר גדול, וכן הלאה, עד שמופעל המנגנון כולו. כך הושגו בעבר כל הישגיהם הגדולים של כוחות-השלום, וביניהם ההכרה בקיום העם הפלסטיני, ההסכמה הציבורית הרחבה להקמת מדינה פלסטינית, הנכונות להיכנס למשא-ומתן עם אש"ף, ההסכמה לפשרה בירושלים, ועוד ועוד.

95 על מחנה-השלום החדש להביא את דעת-הקהל לידי רוויזיה אמיצה של ה"סיפור" הלאומי ולשחרר אותו ממתוססים כוזבים. עליו לעשות מאמץ כן לאחד את הגרסות ההיסטוריות של שני עמי הארץ **ב"סיפור" אחד**, משוחרר מכזבים היסטוריים, שיהיה מקובל על שני הצדדים.

96 תוך כדי כך יש להביא את הציבור הישראלי להפנמת העובדה שתהליך ההתבססות הציובית בארץ, על כל צדדיו המלהיבים והחיוביים, היה מלווה בגרימת עוול גדול לעם הפלסטיני.

עוול זה, שהגיע לשיאו בתקופת הנכבה, מחייב **קבלת אחריות** ותיקון המעוות עד כמה שהדבר ניתן.

97 אין ערך להסכם-שלום אלא אם כן שני הצדדים מסוגלים להשלים איתו להלכה ולמעשה, באשר הוא מספק את **שאיפתם הלאומית** **הבסיסית** ואינו פוגע באוונטם הלאומית.

98 במציאות הקיימת, אין פתרון אלא זה המבוסס על עיקרון של **"שתי מדינות לשני עמים"**, שפירושו דו-קיום בשלום של שתי מדינות עצמאיות - ישראל ופלסטין.

99 הרעיון העולה מדי פעם, שאפשר ורצוי להחליף את פתרון שתי-המדינות בפתרון של מדינה אחת, **דו-לאומית**

תנועות השלום

הרדיקליות

משולות

לגלגל-שיניים

קטן בעל הנעה

עצמית

המסובב גלגל

יותר גדול,

המפעיל גלגל

עוד יותר גדול,

וכן הלאה.

כיפת הסלע לפלסטין, הכותל המערבי לישראל

או לא-לאומית, מהים עד הירדן, הוא בלתי-מציאותי, מכיוון שהרוב העצום של הישראלים לא יסכים לפירוק מדינת-ישראל והרוב העצום של הפלסטינים לא יוותר על הקמת מדינה לאומית משלו. זוהי גם אשליה מסוכנת, מאחר שהיא פוגעת במאבק להגשמת פתרון שתי-המדינות, הניתן לביצוע בעתיד הקרוב, לטובת רעיון שאין לו כל סיכוי להתממש בעשרות השנים הבאות. אשליה זו גם מספקת הצדקה להמשך קיומן ולהרחבתן של ההתנחלויות. אילו קמה מדינה משותפת, היה מתנהל בה מאבק מתמיד לקיום הרוב של הצד האחד ולדחיקתו של הצד השני החוצה.

100 על מחנה-השלום החדש להתוות **תוכנית לשלום**, המבוסס על העקרונות הבאים:

א. הכיבוש יסתיים. תקום **מדינה פלסטינית עצמאית** ובת-קיום לצד מדינת-ישראל.

ב. הקו הירוק יהיה הגבול בין מדינות ישראל ופלסטין. חילופי-שטחים מצומצמים יתכנו רק בהסכמת שני הצדדים, במשא-ומתן חופשי, ועל בסיס של 1:1.

ג. כל המתנחלים הישראליים יפונו משטח מדינת פלסטין, וההתנחלויות יכולות להימסר לפליטים חוזרים.

ד. הגבול בין שתי המדינות יהיה **פתוח** לתנועת בני-אדם וסחורות, כפוף להסדרים שייקבעו בהסכמה הדדית.

ה. **ירושלים** תהיה בירת שתי המדינות. מערב ירושלים תהיה בירת ישראל ומזרח ירושלים בירת פלסטין. למדינת פלסטין תהיה ריבונות מלאה במזרח ירושלים, ובכלל זה מתחם חראם-א-שריף (הר הבית). למדינת ישראל תהיה ריבונות מלאה במערב ירושלים, ובכלל זה הכותל המערבי והרובע היהודי. שתי המדינות יסכימו על אחדות העיר במישור העירוני הפיסי.

ו. ישראל תכיר במישור העקרוני בזכות-השיבה של **הפליטים הפלסטיניים**, כזכות אנושית שאינה ניתנת לערעור, ותקבל על עצמה את האחריות לחלקה ביצירת הבעיה. ועדת-אמת-ופיוס תקבע באופן אובייקטיבי את העובדות ההיסטוריות. פתרון הבעיה במישור המעשי יבוא בהסכם בין הצדדים, על בסיס צודק, הוגן ומעשי, ויכלול שיבה לשטח מדינת פלסטין, שיבה של מספר מוגבל ומוסכם לשטח ישראל, קבלת פיצויים והשתקעות בארצות אחרות.

ז. **אוצרות-המים** יהיו בשליטה משותפת ויחולקו בהסכמה, על בסיס שוויוני והוגן.

הכיבוש יסתיים.

הקו הירוק

יהיה הגבול בין

ישראל

ופלסטין.

המתנחלים

יפונו. ירושלים

תהיה בירת

שתי המדינות.

פתרון הוגן

ומוסכם

לפליטים.

הסכם השלום
והגשתו
בפועל וביושר
יביאו לסיום
הסכסוך ולפיוס
בין שני העמים,
המבוסס על
שוויון, כבוד
הדדי וחתימה
לשותפות
מירבית.

ה. **הסכם-ביטחון** בין שתי המדינות יבטיח את ביטחון שתיהן וייקח בחשבון את הצרכים הביטחוניים המיוחדים הן של ישראל, הן של פלסטין. להסכם ינתנו חסות בינלאומית וערבויות בינלאומיות.

ט. ישראל ופלסטין יפעלו, יחד עם המדינות האחרות במרחב, לכינון **קהילה מרחבית**, על פי הדגם של האיחוד האירופי.

י. המרחב כולו ינוקה **מנשק להשמדה המונית**.

חתימת הסכם-השלום והגשתו בפועל, ביושר וברוח חיובית, יביאו **לסיום הסכסוך ההיסטורי** ולפיוס בין שני העמים, המבוסס על שוויון, כבוד הדדי וחתימה לשותפות מירבית.

101

גוש שלום הוא הגרעין

של תנועת-השלום הישראלית. הוא מתאפיין בכך, שאינו נסוג מעקרונותיו גם בתקופות משבר, כמו תקופת אינתיפאדת אל-אקצא. במשך שנים ממלא גוש שלום תפקיד מרכזי בקביעת סדר-היום הפוליטי והמוסרי של תנועת-השלום הישראלית.

מטרת **גוש שלום** היא לחולל שינוי יסודי בדעת

הציבור הישראלי, למען שלום ישראלי-פלסטיני המבוסס על העקרונות הבאים:

- ★ סיום הכיבוש.
- ★ קבלת זכותו הטבעית של העם הפלסטיני להקים מדינה עצמאית וריבונית לצידה של מדינת ישראל.
- ★ קביעת הקו הירוק כגבול של שלום בין ישראל לפלסטין.
- ★ קביעת ירושלים כבירת שתי המדינות. ירושלים המערבית בירת ישראל וירושלים המזרחית בירת פלסטין. עיר

פתוחה לכל באיה, לא מבוטרת על ידי חומות ומחסומים.

★ פתרון צודק ומוסכם של בעיית הפליטים, שיכלול שיבה למדינת-פלסטין, שיבת מספר מוסכם למדינת-ישראל, תשלום פיצויים והשתקעות בארצות אחרות. פינוי כל ההתנחלויות בשטח פלסטין.

גוש שלום הוא תנועה חוץ-פרלמנטרית עצמאית.

בהיותה חופשית מכבלים של מחויבות פוליטית כלשהי, יכולה התנועה לקדם את עקרונותיה באופן ברור, מלא ונחוש. במקרים רבים מעלה התנועה רעיונות, שנים - ופעמים עשורים - לפני שאלה הופכים לנחלת הכלל. לתנועה אין עובדים בשכר. כל פעילה פועלים בהתנדבות. כל פעולות התנועה ממומנות על-ידי תרומות של קבוצות-שלום ויחידים בארץ ובחו"ל.

תנועת **גוש שלום** עוסקת בקשת רחבה של פעילויות - כגון מערכות-הסברה פוליטיות, עצומות ציבוריות, פרסומים, הפגנות ופעולות ישירות בשטח. בין הפעולות הבולטות של התנועה: הקריאה "שחררו את כל האסירים מיד!" (1993); עצומת "ירושלים שלנו", שעליה חתמו 850 אנשי-רוח ואמנים, חתני פרס-ישראל, פעילי-שלום ישראליים וראשי-ציבור פלסטיניים (1995); החרם על חוצרי ההתנחלויות (1997); סימון הקו הירוק בשטח (1998); פירסום טיוטא של חוזה-שלום ישראלי-פלסטיני (2001); המערכה נגד פשעי-מילחמה (2002); יצירת "מגן חי" על יאסר ערפאת לסיכול כוונתו של שרון להרגו (2003), המערכה נגד חומת-ההפרדה (2003 והלאה).

זהירות

זה מסמך חתרני. הוא מערער את המוסכמות שעליהן בנוי הקונסנזוס הלאומי.

101 אמיתות אלה מחסלות את המיתוסים, השקרים המוסכמים והכזבים ההיסטוריים, שעליהם בנויות רוב הטענות של התעמולה הישראלית והתעמולה הפלסטינית. היא משלבת את האמת של שני הצדדים בסיפור היסטורי מאוחד, העושה צדק עם שניהם. בלי בסיס זה לא יתכן שלום.

מאת אורי אבנרי

למידע נוסף:

ת.ד. 3322, תל אביב 61033

03-5221732

info@gush-shalom.org

www.gush-shalom.org